

LES: NIEUW IN HET NEDERLANDS

Sleutel voor leerkrachten

WEEK
VAN
HET
NEDERLANDS

SAMENSTELLINGSDRANG

Weet jij hoeveel woorden er bestaan in het Nederlands? In de Dikke Van Dale Online staan vandaag 254.000 trefwoorden, maar daar komen nog elk jaar woorden bij. Het aantal woorden in onze taal is oneindig! In het Nederlands kun je namelijk steeds nieuwe woorden maken door twee of meer woorden aan elkaar te plakken. Denk maar aan 'voet' en 'bal', die samen 'voetbal' vormen. Maar ook 'voetbal' en 'truitje', samen 'voetbaltruitje'.

Opdracht 1

Maak zelf nieuwe woorden! Begin bij één woord, zoals 'voetbal', en maak het steeds langer.

Deze opdracht vullen de leerlingen zelf in.

POËTEN EN POLITICI

Opdracht 2

Woorden die tien jaar geleden niet bestonden of niet courant werden gebruikt zijn onderlijnd, leenwoorden zijn groen gemarkeerd, ontbreekwoorden blauw en overige nieuwe samenstellingen geel. Jongerentaal wordt niet gebruikt in dit gedicht (tenzij de leerlingen daar anders over denken) en hun jeukwoorden kunnen de leerlingen persoonlijk kiezen.

Staat

Verlos ons van de **hooligans**, het brullen in de straten. Van treinen die niet rijden
en van de themaweek. Van volledig automatisch doorgeladen haten, de liegende politicus. De koffie en de cake.

WEEK
VAN
HET
NEDERLANDS

Verlos ons van vergunningen en van ons **welvaartsvet**. **Pyjamadag**.
Bejaardenflat.

Van het **burgerbijstandsteam** en vaste inlooptijden. Van
hoofddoekvrees,
van religieus besnijden. Van lange rijen op Schiphol,

de **aanklampmails** van goede doelen. Van **posterhoofden**,
viltstifttrekkers,
peervormigheid en sta-op-stoelen. Van aftapping en pseudovraag.
Van mensen die mijn land zeggen en hun buurt bedoelen.

Van dertig soorten pindakaas en zestig soorten brood. Van sushibar,
vuurwerkshow en dansen na de dood. Verlos ons van de bontkraag
en van de kansenwijken. Van kaas met **plastic** randen

en van speelgoed voor de rijken. Van voorlichting met aardbeismaak.
Digitaliseren. Van witgewassen auto's die je nergens kunt parkeren.
Van optimisme, **beeldscherm**liefde, hypnotherapie.

Van de Hitler-vergelijking en de rok over de knie. Van Facebookrel,
begrotingsfout, van dreigen met de hel. Van de weekheid
der nuance en de domheid van het geld.

Van vegasnack en suikertaks. Van metrolijn en brekend steen.
Van ingevlogen superfruit. Van hoogbegaafdheid in groep 1.
Van kleuren voor volwassenen en kinderen die roken.

Van mantelzorg en schuldgevoel. Van balancerend koken. Van
cowboys,
indianen, van **speelgoedactivisme** en studerende vandalen.
Van steeds gekwetste zielen. Van **stropdaspolemie**k.

Van alle holle vragen op de **labels** aan de thee. Van twitterpolitiek
en ijsbeertjes op zee. Van vragenuur. Van kast, van muur,
van doeners die niets blijvends meer bedenken.

Van denkers die wel weten maar niet doen. Van alle rare woorden
en hun nutteloze schrijvers. Van **standbeeldangst** en valse roem.
Verlos ons van de goddelozen en de predikanten.

Van thuiscompost en CO2. Van lekker tegen-alles, lekker voor-me-
eigen.

Van **kankerroepers**, **tegelfluimers**. Sissers, graaiers, hijgers. Verlos ons
van parkeerbeleid, de taart met **genderkleur**,

de wachtmuziek, het **supermarkthumeur**. Van fietsendief, van festivals en van reclameborden. Van dichte mist. Van verre pijn. Middenweg en **polderleed**. **Quinoasnorren**. **Sportschoolzweet**.

Van jezelf te moeten zijn. Verlos ons van de hypotheek. Verlos ons van de huur. Van jonge boerendochters, **comazuipend** in een schuur. Verlos ons van de meerderheid.

De eenzaamheid. Het zaad. De varkenskop, de **knuffelploeg**, de knieval voor de haat. Verlos ons van de meningen en van het stemlokaal. Van **privacy**. Van ironie. Verlos ons allemaal.

- **Is het Nederlands veel veranderd in de laatste tien jaar?**

In een snel veranderende wereld kan de taal niet achterblijven. Aan alle gemarkeerde woorden in dit gedicht te zien, zijn er best wat nieuwe woorden en bijbehorende concepten toegevoegd.

- **Begrijp je alle woorden in dit gedicht? Noteer enkele woorden die je niet begrijpt. Kun je de betekenis afleiden uit de context, of helemaal niet? Kun je de woorden vinden in het woordenboek? En als je ze niet kunt vinden, hoe achterhaal je dan de betekenis?**

Veel woorden in dit gedicht kunnen de leerlingen niet kennen, het zijn immers woorden die de dichter zelf bedacht heeft.

Vaak kan de betekenis achterhaald worden door de twee delen van de samenstelling te bekijken: **welvaartsvet** is het vet dat we krijgen door onze welvaart, **sportschoolzweet** is het zweet dat je krijgt door naar de sportschool te gaan.

Andere woorden krijgen een verklaring door de context: **aanklampmails** van goede doelen zijn e-mails die je aanklampen zoals vrijwilligers van goede doelen dat soms doen op straat, en **viltstifttrekkers** naast **posterhoofden** kunnen bijvoorbeeld beroemdheden zijn die met viltstiften handtekeningen uitdelen.

In deze context kan **peervormigheid** betrekking hebben op de vorm van een lichaam volgens een bepaald schoonheidsideaal. **Speelgoedactivisme** na 'van cowboys, indianen' kan gaan over het feit dat het niet altijd politiek correct is om 'indiaantje' te spelen en vooral om je te verkleden in de traditionele kledij van native Americans.

- **In welk soort teksten wordt 'verlos ons' vaak gebruikt?**

In gebeden, zoals het Onzevader.

HUISWERKHUSTERIE

Een steeds evoluerende wereld heeft een steeds evoluerende woordenschat nodig. Veel thema's waar vandaag veel rond te doen is, waren nog niet aan de orde in de samenleving van dertig jaar geleden. Denk bijvoorbeeld aan alle nieuwe woordenschat in verband met technologie en wetenschap.

Opdracht 3

Lees deze [tekst](#).

- **Wat is de bron van de tekst?** De Standaard
- **Wie is de auteur?** Katrien Schaubroeck
- **Wat is het doel van de tekst?** Informeren, inspireren
- **Wanneer werd de tekst gepubliceerd?** 27 april 2024
- **Kende jij al een of meerdere van de nieuwe woorden van milieufilosof Glenn A. Albrecht? Zo ja, welke?** Persoonlijk antwoord
- **Zou jij zijn woorden gebruiken? Waarom (niet)?** Persoonlijk antwoord
- **Wat is het antropoceen?**

Het begrip 'antropoceen' won aan bekendheid dankzij de Nederlandse Nobelprijswinnaar Paul Crutzen. Het betekent 'geologisch tijdperk van de mens', waarin de (desastreuze) invloed van de mens overal op aarde merkbaar is. 'Antropoceen' is een neologisme, afgeleid van het oud-Griekse woord voor mens (*anthropos*).

'Ook in zijn oppositie van goede krachten (die levensbedreigend zijn) tegenover kwade krachten (die levens verwoesten) klinkt Albrechts analyse mij iets te simpel.'

- **Wie is de 'mij' in deze zin?** De auteur, Katrien Schaubroeck
- **Zijn er niet al genoeg woorden? Welk nut hebben nieuwe woorden?**
Taal en woorden geven de wereld om je heen vorm en helpen je de wereld en jezelf te begrijpen. Als je alleen de basisemoties kent, dan ben je vaak boos. Maar als je een grote woordenschat hebt, ben je misschien niet boos, maar teleurgesteld, woedend, agressief, geïrriteerd of onbegrepen. Bovendien zit onze samenleving ook anders in elkaar dan tien, twintig of honderd jaar geleden. Ook daarbij horen nieuwe woorden.
Dit artikel gaat over woorden die verband houden met emoties rond het klimaat, een actueel en urgent onderwerp op dit punt in de geschiedenis.

BRATVERTENTIES

Misschien heb je het helemaal gemist, maar deze zomer was *brat summer*. *Brat*, het nieuwe album van Charli XCX, nam even het internet over met de typische limoengroene kleur, een eigen dansje en vooral: met een nagelnieuw woord. Verschillende grote merken en organisaties surften mee op de trend: Toyota Benelux, Stad Antwerpen, en zelfs de Amerikaanse presidentskandidaat Kamala Harris.

- **Hoe zou je *brat* naar het Nederlands vertalen?**
Vervelend of onhandelbaar kind, vlegel, kwajongen, verwend nest ...
- **Wat betekent *brat* volgens het Engelse woordenboek?**
An ill-mannered annoying child.
- **Waarom koos Charli XCX volgens jou voor deze titel?**
Door een woord met doorgaans een negatieve connotatie als een eretitel te dragen, geeft Charli XCX *brat* eigenlijk een nieuwe betekenis: nu zijn *brats* rebellen die graag feesten, stoere meisjes en vrouwen die zich niet laten doen en gaan voor wat ze willen, ook al is het misschien allemaal niet zo netjes.
- **Waarom kiezen deze merken voor *brat*-advertenties?**
Merken willen graag vertrouwd aanvoelen bij een bepaalde doelgroep. Door *brat* te gebruiken in deze campagne, suggereert Toyota dat het dezelfde interesses heeft als millennials, in de hoop dat potentiële millennials eerder een Toyota zullen kopen dan een Volvo. Kamala Harris wil zich profileren als een progressieve vrouw die vecht voor wat ze wil, en die ook nog een menselijke kant (en een aanstekelijke, luide lach) heeft. Helemaal in lijn met *brat*, dus.
- **Vind je dat deze merken in hun opzet geslaagd zijn? Waarom (niet)?**
Als grote merken op een trend springen, komt dat vaak nogal *cringe* over. In Kamala Harris' geval heeft het haar campagne een flinke boost gegeven, ook omdat de edits, filmpjes en remixen sowieso al circuleerden op TikTok en zij zichzelf dus niet als eerste tot *brat* heeft uitgeroepen (in tegenstelling tot Toyota en de Stad Antwerpen).
- **Denk je dat er volgend jaar weer een *brat summer* komt?**
In geen geval, volgend jaar komt er vast weer een nieuwe trend.

Opdracht 4

Zet voor één keer je adblocker uit en ga op zoek naar reclameboodschappen die ook inspelen op tijdelijke trends, zoals de Olympische Spelen, bepaalde artiesten die momenteel populair zijn, ingrijpende momenten zoals het begin van een nieuw schooljaar ...

Deze opdracht vullen de leerlingen zelf in.

Opdracht 5

Als je thuis bent opgegroeid met het Nederlands vind je er misschien helemaal niets nieuws meer aan. Om je eigen taal eens door een nieuwe bril te bekijken, kun je een praatje maken met iemand die nog Nederlands aan het leren is.

Zoek een persoon die Nederlands aan het leren is en vraag die persoon alles wat je wilt weten over het Nederlands als nieuwe taal.

Deze opdracht vullen de leerlingen zelf in.

